

Cuprins

Prefață 7

Diagramă cronologică cu datele aproximative

P A R T E A I

Introducere în arheologie și aplicarea acesteia la Vechiul Testament

Capitolul 1 Începuturile arheologiei 11

Capitolul 2 Biblia, arheologia și interpretarea 22

Capitolul 3 Geneza: originile lumii și ale Israelului 33

Capitolul 4 Israel în și în afara Egiptului 49

P A R T E A A I I - A

Teritoriul și regii Israelului

Capitolul 5 Luarea în stăpânire a Țării Făgăduinței 65

Capitolul 6 Judecători, profeți și regi 77

Capitolul 7 Împărăția vine 87

Capitolul 8 Povestea a două regate: Israel și Iuda 99

Capitolul 9 Din Babilon la Ierusalim 115

P A R T E A A I I I - A
Perioada Noului Testament

Capitolul 10 Lumea greco-romană a Noului Testament 125

Capitolul 11 Viața și slujirea lui Isus din Nazareth 137

Capitolul 12 Moartea și îngroparea lui Isus 152

Capitolul 13 Apariția și răspândirea creștinismului 166

Epilog Călătoria abia a început 184

Bibliografie 186

Index 188

Contribuții fotografice 192

Arheologia Bibliei

Dedicată lui Alfred J. Hoerth,
profesor, coleg și prieten

Arheologia Bibliei

James K. Hoffmeier

Casa Cărtii, Oradea
2009

Text copyright © 2007 James K. Hoffmeier.
Original edition published in English under the title *The Archaeology of the Bible* by Lion Hudson plc,
Oxford, England, © Copyright Lion Hudson plc 2007

Translated into Romanian by permission of Lion Hudson plc.

Arheologia Bibliei

Copyright © 2009 Casa Cărții

O. P. 1, C. P. 270

410610 Oradea, România

Tel. / Fax: 0259-469 057; 0359-800 761; 0722-669 566

Email: info@ecasacartii.ro

www.ecasacartii.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

HOFFMEIER, JAMES K.

Arheologia Bibliei / James K. Hoffmeier. - Oradea :

Casa Cărții, 2008

Bibliogr.

Index

ISBN 978-973-8998-43-8

22.07

902(569.4)

Citatele biblice sunt luate din Sfânta Scriptură, traducerea Dumitru Cornilescu, cu excepția celor a
căror sursă a fost precizată.

Toate drepturile asupra ediției în limba română aparțin editurii Casa Cărții.

Traducerea:	Antonela Buligă
Editarea de specialitate:	dr. Silviu Tatu
Editarea literară:	Fidelia Stroie
Tehnoredactarea:	Adi Mihocăș (grafică) Vasile Gabrian (text)

Tipărit în Singapore.

Cuprins

Prefață 7

Diagramă cronologică cu datele aproximative

P A R T E A I

Introducere în arheologie și aplicarea acesteia la Vechiul Testament

Capitolul 1 Începuturile arheologiei 11

Capitolul 2 Biblia, arheologia și interpretarea 22

Capitolul 3 Geneza: originile lumii și ale Israelului 33

Capitolul 4 Israel în și în afara Egiptului 49

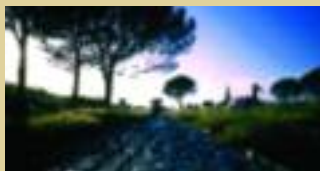
P A R T E A A I I - A

Teritoriul și regii Israelului

Capitolul 5 Luarea în stăpânire a Țării Făgăduinței 65

Capitolul 6 Judecători, profeți și regi 77

Capitolul 7 Împărăția vine 87

Capitolul 8 Povestea a două regate: Israel și Iuda 99

Capitolul 9 Din Babilon la Ierusalim 115

P A R T E A A I I I - A
Perioada Noului Testament

Capitolul 10 Lumea greco-romană a Noului Testament 125

Capitolul 11 Viața și slujirea lui Isus din Nazareth 137

Capitolul 12 Moartea și îngroparea lui Isus 152

Capitolul 13 Apariția și răspândirea creștinismului 166

Epilog Călătoria abia a început 184

Bibliografie 186

Index 188

Contribuții fotografice 192

Prefață

M-am născut în Egipt, nu departe de faimosul Muzeu din Cairo și la mai puțin de 10 km (6 mi) de Piramidele de la Giseh, una dintre cele șapte minuni ale lumii antice. Tatălui meu îi plăceau istoria și arheologia, prin urmare în copilărie m-a purtat prin tot Egiptul, arătându-mi locuri minunate. La vârsta de zece ani am vizitat Libanul, Siria și Iordania și am avut ocazia să explorăm Qumranul, unde au fost găsite Manuscrisele de la Marea Moartă, Ierusalimul, Ierihonul și alte situri. De la o vârstă fragedă, fără îndoială datorită pasiunii tatălui meu pentru Biblie, el obișnuia să îmi vorbească despre felul în care cutare sit sau cutare obiect se încadrează în istoria biblică. Aceste experiențe m-au făcut să mă decid foarte ușor să studiez arheologia biblică atunci când a sosit momentul să îmi declar materia principală la universitate. La Wheaton College (Illinois), profesorul Alfred Hoerth, căruia îi este dedicată această carte, m-a învățat multe lucruri pe care încă le prețuiesc. Și m-a învățat în special că arheologia nu poate atât de mult să „dovedească” Biblia, așa cum cred de cele mai multe ori oamenii (deși în anumite cazuri arheologia confirmă istoricitatea evenimentelor sau a persoanelor), cât să o „îmbunătățească”. Ceea ce voia profesorul Hoerth să spună prin „a îmbunătăți” este că arheologia poate să producă o informație valoroasă care ne ajută să înțelegem Biblia mai bine, făcând-o să prindă viață. În această carte sunt cercetate Vechiul Testament și Noul Testament, pentru a prezenta cititorului unele descoperiri dintre cele mai vechi, dar și dintre cele mai recente care aruncă lumină asupra Bibliei.

Multe mulțumiri editorilor de la editura Lion pentru contribuția lor la apariția acestui volum, dr. Tite Tiéno, decan al Trinity Evangelical Divinity School, și Consiliului de Administrație care mi-au permis să lipsesc un semestru pentru a face cercetările necesare și pentru a scrie această carte. Să sperăm că informațiile cuprinse în lucrarea de față vor face ca Biblia să prindă viață și îi vor oferi cititorului încrederea că ceea ce ne istorisește pe paginile ei este ancorat în spațiu și în timp.

Diagramă cronologică cu datele aproximative

Perioade istorice mesopotamiene

Perioada dinastică timpurie 2700–2400 î.H.

Dinastia I din Ur 2650–2500 î.H.

Dinastia a III-a din Ur 2112–2006 î.H.

Perioada veche babiloniană 2020–1595 î.H.

Perioade istorice în Siria și în Palestina

Epoca Bronzului Mijlociu I 2200–1800 î.H.

Epoca Bronzului Mijlociu II 1800–1650 î.H.

Epoca Bronzului Mijlociu IIC sau III 1650–1550 î.H.

Epoca Bronzului Târziu I 1550–1400 î.H.

Epoca Bronzului Târziu IIA 1400–1300 î.H.

Perioade istorice în Egipt

Regatul Vechi (Dinastiile 3–6) 2700–2190 î.H.

Prima Perioadă Intermediară (Dinastiile 7–11) 2190–2106 î.H.

Regatul Mijlociu (Dinastiile 11–12) 2106–1786 î.H.

A Doua Perioadă Intermediară (Dinastiile 13–17) 1786–1550 sau 1539 î.H.

Perioada hicsșoșilor (Dinastiile 15–16) 1648–1550 sau 1540 î.H.

Regatul Nou (Dinastiile 18–20) 1550 or 1539–1069 î.H.

Dinastia a XVIII-a 1550 sau 1539–1295 î.H.

Perioade istorice biblice

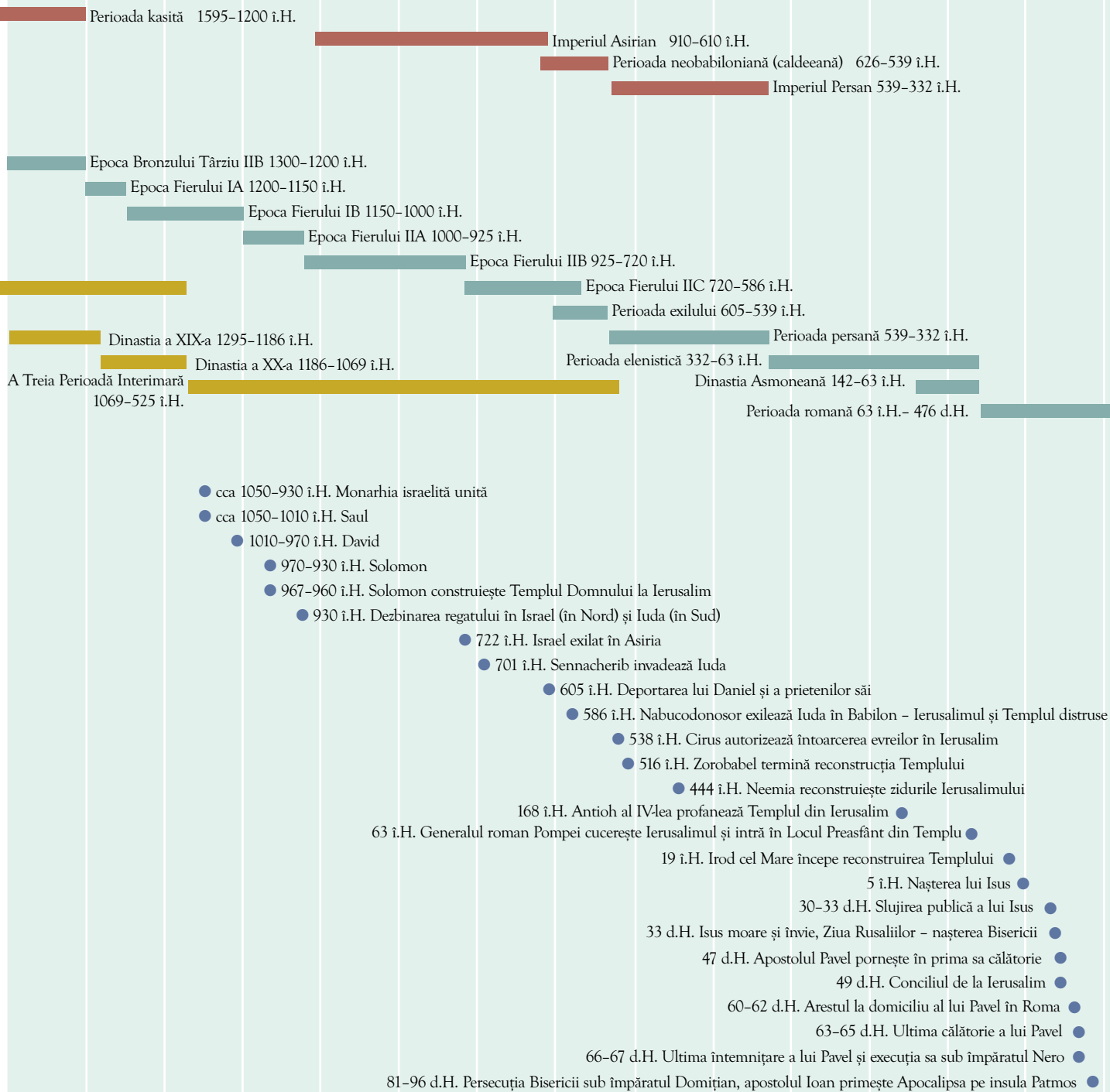
● 2000–1700 î.H. Perioada patriarhilor (Avraam, Isaac și Iacov)

1527–1407 î.H. Moise (considerând Exodul în 1447) [cca 1350–cca 1230 î.H. – considerând Exodul în cca 1270 î.H.] ●

1447 / 6 î.H. Exodul – datarea mai timpurie [cca 1250–1270 î.H. – datarea mai târzie] ●

1407–1400 î.H. Cucerirea Canaanului – datarea mai timpurie [1230–1223 î.H. – datarea mai târzie] ●

cca 1380–1050 î.H. Perioada judecătorilor (considerând cucerirea în 1407) [cca 1200–1050 î.H. – considerând cucerirea în cca 1230 î.H.] ●

1000 i.H.

500 i.H.

0

Introducere în arheologie și aplicarea acesteia la Vechiul Testament

Începuturile arheologiei

Călătorie în timp

Cunoașterea trecutului, a istoriei, reprezintă cheia pentru înțelegerea prezentului și a forțelor care continuă să dea formă culturilor, limbilor, granițelor naționale și asociațiilor politice. În filmul de mare succes *Back to the Future* [Înapoi în viitor], excentricul om de știință dr. Emmett Brown a construit o mașină a timpului care era capabilă să se întoarcă înapoi în timp sau să meargă în viitor. Din moment ce mașinile timpului nu sunt posibile, cum poate cineva să deschidă ușa trecutului ca să urmărească istoria, aventurile și tainele care zac ascunse în vremurile de odinioară?

În realitate noi dispunem de un astfel de vehicul care să ne poarte înapoi în timp. În ultimii două sute de ani, cercetările arheologice au oferit noi informații care le permit oamenilor din secolul al XXI-lea să scruteze trecutul îndepărtat și să deschidă capitole ale istoriei omenirii care nu au fost citite de secole și uneori chiar de milenii. Una dintre regiunile în care arheologia a jucat un rol decisiv în trezirea la viață a trecutului este Orientul Mijlociu sau Orientul Apropiat al Antichității. Clasicii greci, de la Homer la Herodot, au scris despre popoarele din estul Mediteranei. Datorită acestor scrieri, lumea occidentală a fost multă vreme intrigată de piramidele și templele Egiptului – de mumiile și papirusurile egiptene – și de monumentele și tăblițele Babilonului. În Țara Sfântă, în locurile unde se bănuiește că au avut loc evenimente semnificative ale istoriei biblice, sunt construite biserici și moschei vechi de secole, iar în întreaga regiune pot fi văzute ruine antice. Vestigiile arheologice din Orientul Apropiat dau naștere următoarelor întrebări: *Au ceva în comun cu Biblia, cartea care a influențat atât de profund cultura occidentală? Relatările din Biblie, în special cele vechi de trei mii de ani și chiar mai mult, sunt mit sau istorie? Oare o disciplină științifică cum este arheologia este compatibilă cu o carte în mod evident religioasă cum este Biblia?* Acestea sunt întrebări pertinente la care cartea de față va încerca să ofere răspunsuri.

O citire nu foarte aprofundată a Bibliei ne aduce la cunoștință că scena pentru evenimentele și popoarele întâlnite în paginile Vechiului Testament și ale Noului Testament este Orientul Mijlociu. Mergând de la Răsărit spre Apus în perioada acoperită de Vechiul Testament, această regiune cuprinde Iranul, Irakul, estul Turciei, Siria, Libanul, Israelul / Palestina, Iordania, Egiptul și nordul Sudanului din zilele noastre. Aceste țări mai sunt cunoscute și sub denumirea de Cornul Abundenței și ca

Câteva orașe importante din timpurile biblice.

locul de naștere al civilizației. În era creștină, scena Bibliei s-a mutat spre vest, pentru a include vestul Turciei, Grecia, Italia și un număr de insule mediteraneene. Prin urmare, e de la sine înțeles că, dacă s-ar studia și s-ar aprofunda istoria, limbile, literatura, arhitectura, arta și geografia acestor regiuni, ar exista o legătură cu Biblia. În definitiv, Biblia este asociată cu aceste regiuni și cu nume de conducători precum Șişac și Tirhaca, Tiglatpalasar și Sargon, Cyrus și Darius, Cezar August și Irod. Numele sunt atestate și în afara Scripturii. În concluzie, arheologia poate juca rolul de mașină a timpului pentru cititorul Bibliei, deschizând uși ale cercetării și luminând căi pe care cel interesat poate să navigheze prin întunericul produs de abisul care separă prezentul de trecut.

Originile arheologiei în lumea biblică

Arheologia, așa cum sugerează cuvântul, reprezintă studiul lucrurilor vechi, în special al culturilor și al societăților. Deoarece lumea academică europeană a fost întotdeauna interesată de istoria, de limbile (greacă și latină), de literatura și de arta clasice, nu ne

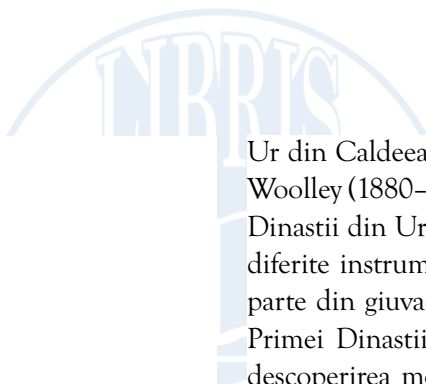
surprinde faptul că săpăturile arheologice au început în Italia cu peste 250 de ani în urmă, în siturile de la Herculaneum (1738) și Pompei (1748). Această evoluție în mod normal s-ar fi dovedit benefică pentru studiul Noului Testament, dar nu acesta a fost motivul din spatele acestor prime excavații. Heinrich Schliemann (1822–1890), fiul unui pastor german, a fost interesat încă din copilărie de *Iliada* și de *Odiseea* lui Homer. Această pasiune, împreună cu speranța de a confirma istoricitatea lucrărilor lui Homer, i-a condus pașii, în 1867–1869, spre Grecia, unde a început excavarea diferitelor situri. În cele din urmă, a descoperit în vestul Turciei locul cel mai probabil unde s-a aflat cetatea Troia. Schliemann este văzut ca un pion important în dezvoltarea unor metode mai științifice de săpare.

Datorită lui Schliemann, unii cercetători ai Bibliei s-au gândit că arheologia ar putea să slujească în același fel studiului lor referitor la Biblie și la lumea ei. Într-adevăr, este în general recunoscut că interesul pentru Biblie și pentru istoria acesteia i-a motivat pe mulți exploratori și arheologi de la început să călătorească spre Orientul Mijlociu pentru a investiga și excava situri antice.

Arheologia în Mesopotamia

Cu peste patru sute de ani în urmă, Pietro della Valle (1586–1652), un poet, soldat și călător italian, a vizitat movilele sau *tell*-urile (cum sunt numite în arabă) de pe teritoriul Babilonului antic. Acolo, el a procurat niște cărămizi cu o scriere ciudată cu litere în formă de cuie inscripționată în lut. Acestea au fost primele exemple, a ceea ce savanții aveau să numească scrierea „cuneiformă” (în formă de cui) care va ajunge în Europa. Dar nimeni nu putea să le descifreze. În timpul următorilor 250 de ani, un număr tot mai mare de savanți, diplomați și clerici cutezători au călătorit spre Orientul Mijlociu pentru a explora siturile biblice. Călătoria dinspre Europa spre Orientul Mijlociu și în interiorul acestor țări constituia în sine o provocare din secolul al XVII-lea până la începutul secolului al XX-lea, iar bolile și localnicii ostili s-au dovedit periculoși pentru acești dintâi arheologi.

Britanicii și francezii erau și ei activi în zilele de pionierat ale arheologiei din Irak. Sir Henry Rawlinson a fost numit consul în Bagdad în 1843, ceea ce i-a asigurat ocazia de a începe săpăturile. Alți arheologi-pionieri din Irak au fost Paul-Emile Botta (1802–1870) și Austin Henry Layard (1817–1894). Primul a fost consulul francez în Mosul din nordul Irakului începând cu 1842 și a excavat locul vechilor capitale asiriene: Ninive și Dur Șarrukin (actualul Khorsabad), unde a descoperit palatul regelui Sargon al II-lea, menționat în Isaia 20:1. Multe dintre frumoasele sculpturi pe care le-a descoperit au fost duse la Muzeul Luvru din Paris. Layard, un anticar britanic, a lucrat, de asemenea, în Nimrud și în Khorsabad după 1840. Descoperirile lui cele mai importante au fost duse la Muzeul Britanic din Londra. Astfel, până în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, disciplina asiriologiei a progresat odată cu descifrarea scrierii cuneiforme și cu descoperirea capitalelor antice cum ar fi Ninive și Babilonul, care erau cunoscute de pe paginile Bibliei. Un alt oraș biblic renumit din Mesopotamia,

Ur din Caldeea, căminul lui Avraam (Geneza 11:28, 31), a fost excavat de sir Leonard Woolley (1880–1960) în 1922–1934. Woolley a descoperit mormintele regale ale Primei Dinastii din Ur (cca 2650–2500 î.H.) care conțineau bijuterii rare, ustensile din aur și diferite instrumente. Astăzi aceste comori împodobesc Muzeul Britanic, în timp ce o parte din giuvaeruri și trupul lui Pu-Abi, o regină sau preoteasă din Ur din perioada Primei Dinastii, sunt expuse la Muzeul Universității din Pennsylvania. Inspirată de descoperirea mormintelor regale din Ur, Agatha Christie a scris faimosul său roman polițist *Murder in Mesopotamia* [Crimă în Mesopotamia] și, mai mult decât atât, chiar s-a căsătorit cu Max Mallowan, asistentul lui Woolley. Ulterior, Max și Agatha au făcut săpături la Nimrud, în nordul Irakului.

Descifrarea scrierii cuneiforme

În momentul în care privim un text cuneiform, am putea fi înclinați să credem că semnele sunt complet neinteligibile! Totuși în zilele noastre există zeci de savanți care pot să dea sens acestei scrieri bizare. Multe minți luminate și nenumărate ore de studiu au condus la descifrarea acestei scrieri, făcând posibilă înțelegerea limbilor antice ale Mesopotamiei și oferind, astfel, informații de fond prețioase pentru numeroase istorisiri din Biblie.

Carsten Niebuhr (1733–1815) este persoana căreia i se atribuie în mod frecvent inițierea cercetărilor științifice de mai târziu din Orient. De origine germană, Niebuhr era un matematician care a învățat tehnica măsurătorilor unui teren, ceea ce l-a acreditat ca membru într-o echipă de savanți scandinavi și germani trimiși de monarhul Danemarcei, Frederic al V-lea, să exploreze Orientul Mijlociu. Echipa sa cuprindea un lingvist, un botanist, un zoolog și un artist. Între 1761 și 1767 a petrecut timp în Egipt, în Sinai, în Irak, în Siria și în Persia (actualul Iran), a

copiat reliefuri și inscripții cuneiforme la Persepolis (una dintre capitalele Imperiului Persan), a executat desene la Ninive și a întocmit hărți ale diverselor situri. Încă din primii ani ai expediției, membrii echipei sale au murit unul după altul; dar el și-a urmat direcția, pregătindu-le altora terenul. La Persepolis a studiat textele enigmatice, ajungând la concluzia corectă că erau utilizate trei sisteme diferite de scriere. Deși acesta a fost un progres semnificativ, o realizare și mai mare a avut loc în 1802, când George Grotenfend a identificat în mod corect numele a trei regi persani pe niște tăblițe, ceea ce a avut ca rezultat identificarea a 13 semne ale persanei vechi.

Cheia pentru descifrarea completă a scrierii cuneiforme a fost realizarea faptului că inscripția de la Behistun sau Bisutun (vestul Iranului) conținea un text trilingv. Inscripția conținea raportul primilor ani de domnie ai regelui Darius și era redactată cu litere cuneiforme elamite, babiloniene și persane vechi.

Textul cuneiform al mitului babilonian al creației, *Enuma eliš*.

Arheologia în Egipt

Egiptologia își are originea în colecționarea de antichități din Valea Nilului în secolul al XVI-lea. Egiptul era cunoscut prin intermediul literaturii clasice și al călătoriilor lui Herodot din secolul al V-lea î.H. Aura mistică a Egiptului i-a făcut pe mulți din Europa să creadă că experiențele ezoterice și oculte puteau fi obținute prin contactul cu obiecte egiptene și că misterioasele scrieri aveau puteri magice. Aceste idei fanteziste au dat curs și mai multor investigații științifice în secolul al XIX-lea. Giovanni Belzoni (1778–1823), cândva actor de circ și de profesie inginer în hidraulică, a călătorit în Egipt în 1816, sperând să-și poată vinde tehnica de irigare lui Muhammad Ali, conducătorul Egiptului. Acolo l-a cunoscut pe consulul general britanic, Henry Salt, care era colecționar de antichități. Acest fapt l-a determinat pe Belzoni să-și petreacă

Henry Creswicke Rawlinson, (1810–1895), un ofițer britanic, a profitat de prezența sa în Persia în 1833 pentru a începe studiul monumentului de la Behistun. Construind pe temelia pusă de Niebuhr și de Grotenfend, munca migăloasă a lui Rawlinson a avut ca rezultat descifrarea completă a tuturor celor trei limbi. Această reușită a fost extrem de importantă pentru studiul multor limbi antice din Orientul Apropiat, deoarece multe popoare foloseau această scriere. Deși sumerienii au dezvoltat scrierea cuneiformă în mileniul al IV-lea î.H. în sudul Mesopotamiei, aceasta a fost împrumutată și utilizată de babilonieni, de asirieni, de hitiți și de persani. În mileniul al II-lea î.H., scribii din Ugarit, situat în actuala Sirie, au dus scrierea cuneiformă pe o treaptă superioară, dezvoltând un sistem alfabetic.

Mormântul lui Darius I, din vestul Iranului, cuprinzând inscripția trilingvă de la Behistun.

